Any III. Barcelona 10 de Maig de 1873. Núm. 8.

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1, 10 Y 20 DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.

Tres mesos.	9 Rals.
Al estranger, tres mesos.	13 »
Ultramar, tres mesos. . .	18 »
Un número sol.	1 »

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.

Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.

RECLAMS.

Los subscriptors, per ratlla.	½ Ral.
Los no subscriptors, per id.	1 »

Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

La tradició de Catalunya; per *J. R. y F.*—Lo Nostramo (poesía); per *F. P. Briz.*—La antigua Rhoda; per *Joaquim Botet y Sisó.*—Lo Sermó de la Montanya (poesía); per *Anicet de Pagés de Puig.*—Lo Convent de Jesús; per *Francisco Maspons.*—Testament (poesía); per *Antoni Careta y Vidal.*—Impresions de nuvi; per *Francisco Manel Pau.*—Posta de cor (poesía); per *Dolors Collado.*—Traducció; per *Gayetá Vidal.*—. . . per *F.*—Novas.

LA TRADICIÓ DE CATALUNYA. (1)

L' historia catalana desde lo temps mes antich presenta lo cuadro de constant fidelitat dels catalans á una ideya; constancia portada fins al sacrifici, fins á la mort: aquesta ideya es la de independencia. Los catalans, á considerar com á tals los pobles que habitavan nostre pais quan vingueren los romans, 218 anys avans de Cristo, los catalans han cambiat de religió, de la pagana á la católica, de lleys, de goberns, de llenguatje, de costums ab lo temps; no de tradició independent ó autonómica. Avans de ser cristians y católichs, si considerem ja com á catalans aquells pobles, avans de tenir prínceps ó monarcas hereditaris y aristocracia de raça, ja tenian els catalans aquesta tradició: la independencia. Altre tradició de nostres passats nos presenta la historia catalana; la tradició de las llibertats que avuy dihem políticas, municipals y democráticas y de lliberació ó emancipació de classes socials. De manera que la tradició independent ó autonómica de Catalunya no es de independencia ó autonomia cualsevol ó com se vulla; sino de independencia ó autonomia en lo exterior, ab llibertat del poble y ab reformas fins socials, com dihem ara, en lo interior.

Gloria inmortal de Catalunya es aquesta, gloria que celebrarán mes nostres successors que nosaltres, com la celebrem nosaltres mes que nostres passats. Los llibres de l' historia catalana, desde los mes antichs y menos complerts, tots despedeixen ratjs d' aquesta gloria.

En tant Catalunya s' estimava sa independencia com estat y sa llibertat interior, que en los segles XV, XVII y XVIII s' imposá los grans sacrificis de sas guerras contra en Joan II d' Aragó y los Felips IV y V de Castella y resistí moltas vegadas, desde lo segle XI, las imposicions de la Curia romana. No sols lo poble estava de part de la causa autonómica en totas aquestas lluytas, no sols lo poble era qui 's desentenia de reys y de papas per conservar la independencia y la llibertat; els antichs nobles de Catalunya sabian desenvainar també l' espasa per l' autonomia catalana contra lo rey, fos castellá, austriach ó francés; los eclesiástichs sabian desentendres de la Curia romana per posarse al costat de la causa catalana.

En tant á Catalunya era viva la causa de millorament social, qu' els pajesos de *remença* se aixecaren ab las armas á la ma diferents vegadas per lliurarse dels *mals usos* y tingueren l' aprobació de las classes menestrals de las poblacions, fins á que N' Alfons lo *sabi*, la Diputació general y en Fernand lo *católich* donaren diferents decrets y aquest últim una definitiva sentencia arbitral descarregantlos d' aquellas servituts. No sols estos vassalls reclamaren (ab diferents *jacqueries*) sa emancipació; en lo segle XVII els pajesos emancipats ja y els menestrals de poblacions petitas s' aixecaren també contra la desigualtat ab que las contribucions carregavan sobre d' ells ab gran pes, y lleugerament sobr' els eclesiástichs y els cavallers. També els menestrals de las poblacions grans feren constans esforsos per conseguir, conservar y millorar un lloch en lo gobern municipal, may desistiren d' ells, ni devant de lo recurs extrem d' aixecar armats los braços.

En cuestions d' independencia com Estat y de llibertat interior las classes populars de Catalunya sem-

(1) Al article *Catalunya y la Federació* publicat lo dia 1.er, passaren alguns erros d' imprenta. Página 82, columna 2.ª, ratllas 34 y 35, no deu haberhi punt final ni majúscula; sino coma y seguit. Página 83, columna 2.ª, ratlla 10, comensant per baix, diu *Aüstria* y deu dir *Asturias*; ratlla 7, comensant també per baix, diu *república* y deu dir *republicá*. A mitja columna ahont diu *situació social*, deu dir *present situació social*.

pre 's mostraren mes contrarias á la centralisació y al absolutisme del rey que las classes privilegiadas, aixís succehí en las sublevacions contra En Johan II d' Aragó y En Felip IV de Castella, aixís la classe menestral de Barcelona volia que la ciutat y lo Principat ajudessin als Comuners castellans contra en Carlos I, als Agermanats de Valencia y Mallorca contra els nobles, y als aragonesos contra Felip II.

En punt á independencia y llibertat, Catalunya no torná enderrera, ni tant sols se deturá devant de la monarquía, ni del pontificat. Sempre sigué doctrina política de Catalunya desde las capitulars de Carlomagno y Ludovico Pio al segle IX, fins al segle XVIII, que lo Principat catalá era electiu y no hereditari, que si lo fill succehia al pare, lo germá al germá, lo nebot al oncle en la corona comtal de Barcelona, era per elecció del pais y que aixís los catalans podian elegir al príncep que volguesen y encara destronarlo si perjurava. Fundats els catalans en aquesta doctrina política, parlavan als príncepps ab gran enteresa y claretat y negaren l' obediencia á En Johan II d' Aragó y als Felips IV y V de Castella per haber perjurat aquestos reys las llibertats de Catalunya, y elegiren en son lloch á En Enrich IV de Castella, En Pere de Portugal, En Renat d' Anjou, als Lluisos XIII y XIV de França y al Archiduch Carles d' Austria. Autorisats per cambiar per un gobern democráticch ó aristocrátich lo gobern monárquich se consideravan els catalans y aixís l' any 1461 y l' any 1641 avans de proclamar comtes de Barcelona als dits príncepps (exceptat l' Archiduch) examinaren si en aquell *moment histórích present*, com dihem ara, seria oportú declarar República al Principat catalá. Y en la segona de ditas fechas lo gran diputat y ciutadá En Pau Claris estava per la afirmativa; si en una y altre ocasions se resolgué la majoría per la negativa, no fou per esperit monárquich.—En Johan y els Felips ja citats, l' Enrich IV, En Pere de Portugal y lo mateix Archiduch poden donarne rahó d' aquest esperit monárquich;—fou per comprometrer mes á Castella, Portugal, Lorena-Provença y França á donar aussili á Catalunya contra sos tirans essent Catalunya Principat de dits monarcas y essent República protegida per ells. Y l' any 1712, quan l' Archiduch, ja Emperador, arribat lo cas de guanyar Felip V per defecció de l' Inglaterra, proposava que Catalunya fos erigida en República separada y libre, no demanavan un príncep els catalans, ni l' any 1736, quan reclamavan de l' Inglaterra que cumplís sa paraula, refugian la declaració republicana.

Que la Curia romana se declarés desfavorable á aquest ó aquest altre moviment de Catalunya per sa autonomia y sa llibertat, que l' Inquisició, que altres potestats eclesiásticas fessen declaracions semblants; Catalunya no 's deturava ni revelava en sa defensa d' una y altre.

Recordemnos de la guerra de independencia contra els alarbs, de la República catalana montanyesa, dels pactes y condicions ab que los primitius catalans se posaren baix lo protectorat de Carlomagno; recordemnos de las queixas que dirigian á aquest Emperador y á son successor contra els comptes gobernadors, de la conspiració del compte Bara, de las sublevacions d' Ayzó y En Guillem de Tolosa, del moviment que la tradició y els documents senyalan al acabament del complot d' En Salomó y al començament del d' En Wifredo lo *pelós*, recordemnos del comte Borrell, de son títol de *Duch de la Gotia*, de sas gestions per separar de la metrópoli de Narbona los bisbats de Catalunya, de la carta que li escrigué en Nuch lo Capet rey de França: veyemhi en tots aquestos fets l' independencia y emancipació de Catalunya ja en los segles VIII, IX y X. Aquella política sábia y previsora que conservá lo regne d' Aragó y lo Principat de Catalunya units sols personalment per lo monarca, sens comunitat d' administració, de lleys, ni de corts; que de Valencia y Mallorca va ferne dos estats y no duas provincias; aquella voluntat als drets del comte d' Urgell en temps d' En Martí y per últim totas las lluytas y moviments per sostenir las llibertats de Catalunya envers los reys castellans, austriachs y lo primer francés, resultats varen ser del esperit d' independencia catalana. Aquellas Corts especials de Catalunya sens enviar diputats á las d' Aragó ni á las de Castella, las grans atribucions políticas y administrativas de la Diputació General, l' independencia ab que aquesta y las Corts, Parlaments y Juntas de Braços administravan y gobernavan lo Principat, á la tradició autonómica pertany.

Els *bagaudos*, els *buscaires*, els *pajesos* de *remença*, els *barretinas* y la sisena plaça de Conceller de Barcelona corresponent á una tradició per nosaltres tan honrosa y tan preuada com la de independencia política ó d' Estat, corresponent á la tradició democrática y d' emancipació social.

L' independencia municipal de tantas ciutats y vilas de Catalunya, per espay de cinch ó sis cents anys, ab sos Concellers, Pahers, Cónsols, Jurats y Prohoms, ab sos Concells, començant per lo de Cent de Barcelona; las moltas limitacions posadas á la potestat del Príncep y de sos representants per las constitucions y privilegis del Principat y de sos municipis, las moltas facultats y atribucions de las Corts, de la Diputació y de las autoritats municipals envers lo Príncep y sos empleyats, las varias disposicions constitucionals y d' altres lleys á favor de la llibertat individual y de la general ó del pais, las destitucions d' En Johan II y dels Felips IV y V, las doctrinas de Catalunya relativament á la sua potestat per traurer y posar Príncepps y per cambiar la forma de gobern y relativament á ser electiva y no hereditaria la corona ó sia lo Comtat de Barcelona, Marquesat y Principat de Catalunya, los desitjos y esperanças, en temps de Felip V de poder ser Catalunya República lliure y separada; pertanyen á la tradició constitucional y fins republicana.

Y si tractem de reunir ab una sola espressió y concepte aqueixas tradicions de la Catalunya catalana, anterior á la conquista per Felip V, y si tractem de espressar lo tal concepte ab lo llenguatje polítich de nostres temps, tradició autonómica-republicana-democrática l' anomenarem; tradició d' inde-

pendencia com Estat, d' independencia nacional y d' independencia no com se vulla, no ab rey absolut ó poch limitat, no ab dominis aristocráticbs, ni ab subjeccions eclesiásticas; sino d' independencia ab república y democracia d' autonomia com Estat y de Estat organisat republicana y democráticament.

Aquesta es la tradició qu' ens habeu deixat, passats nostres de tots temps qu' alçareu la ma contra els alarbs, els franchs, els castellans y els francesos, que destronareu reys y en posareu de nous, qu' en mitj de las tenebras de la conquista borbónica suspiravau per la República separada y lliure; aquesta es comtes y ciutadans que tan resistireu las imposicions eclesiásticas sobre del Estat, aquesta es, individuos dels Braços, Diputats, Magistrats municipals, Jurisconsults qu' organisareu las Corts y els municipis, que fereu é il-lustrareu tantas constitucions y lleys de soberania nacional y de llibertat política. Aquesta es la tradició qu' ns habeu deixat també, *bagaudas*, *buscaires*, *remencas*, *barretinas* y menestrals: aquesta es la tradició de Catalunya, la tradició dels catalanistas revolucionaris, dels catalanistas republicans, democráticbs, dels catalanistas que mireu endevant; no es la de Catalunya la tradició dels catalans tradicionalistas, monárquichs absoluts ó *temperats*, dels catalanistas que s' aturan ó miran enderrera aturats. La tradició d' aquestos tradicionalistas no es la tradició de Catalunya catalana, de la Catalunya libre, Estat autonómich, nació independent; sino de la Catalunya conquistada, reduhida á provincia centralisada d' una monarquia absoluta, de la Catalunya borbónica. Diguem millor, la tradició dels tradicionalistas no es la de cap Catalunya, sino la dels butxins de Catalunya, la tradició dels reys estrangers, dels Felips y d' en Olivares, la tradició del centralisme y de la monarquia absoluta, la tradició dels Felips III y IV, la tradició d' En Felip V, d' En Cárles IV y En Fernand VII, la tradició dels *castellanistas* y dels *butiflers*.

J. R.

LO NOSTRAMO.

Dedicada á En FREDERICH CARETA, nostramo de la fragata VICTORIA.

Ab bon vent y estesa vela
y arrossegant llarga estela,
la nau ne ve d' Ultramar.
Zim! zam!
¡Com ne llisca depressa
per dessobre la mar que la bressa!
Zim! zam!
¡Com la bressa la mar!

Dalt del piiò
hont roda 'l timò,
hi séu Mestre Blay, cama sobre cama.
En lo front seu
blanqueja la neu
que, fa temps, del cor li ha esmortit la flama.

Parla ab content
de son grat jovent,
de quan, rich de fe, de goig se nodria.
«—Ay, dòls poblet,
regalat Lloret!
¿qu' haurá fet l' amor, qu' allí jo hi tenia?

»Fa quaranta anys,
qu' ab penas y afanys
ma terra del cor no m' han deixat veure.
Ara que hi aném,
si ab be hi arribém,
cap poder del mòn me 'n tornará á treure.

»Com qu' estich d' humor
y un xich cantador
la del «Dos de Maig» be 'm plau dirvos ara.
Puig que la voléu,
venfu y escoltéu,
N' es feta de temps: me 'n recordo encara.

CANTANT.

»Molt ben eslorada,
forta y ben tallada,
la Blanca es expressa per los grans combats:
cla' ho diuhen las feras
quaranta troneras
que sas golas badan á sos dos costats.

»Ab sis mes com ella,
fiant en sa estrella,
deixá 'ls ayres dolsos, per perills de mort.
¡Patria sempre aymada,
si ve de tornada,
será la Victoria qui la durá á port!

»De sa terra hermosa
ixqué pressurosa
per venjar molts greujes: no van se 'ls darrès.
Mentres no la veyan,
los d' allí se 'n reyan:
ara ja no riuhen; ni riurán may mes.

»Ab lo vent en popa
de la vella Europa
se 'n va anar, la Blanca, al *Pacifich* mar.
Si aquest nom tenia
ja 'l perdrá algun dia,
tant en sas brandadas, ella, 'l va gitar.

»Los d' aquella terra
ja tement la guerra,
lliga havian feta de diners y sanch.
Prou van cobrar alas;
mes las nostras balas
torras y banderas van tirál's pel fanch.

»Pero avans, tres mesos
á ne 'l mar sotsmesos,

la galeta dura varem rosegar,
esperant lo dia
en que pujaria
lo fum de la pólvora lo cel á emboyrar.

»Tots los que hi anavam
de ganas frisavam
d' escalfar las fredas golas dels canons:
y quins mes glatian,
trenta que n' hi havian
fills de Catalunya, forts, trempats minyons.

»A la fi vinguda
ja es l' hora volguda;
contra murs de pedra nos hi havem de fè':
ni recularíam
si devant teniam
montanyas de ferro per batre també.

»Las velas plegadas,
las anclas alsadas,
cadascú á sa pessa mut y trascador,
esperant la senya
qu' ab cara farrenya
lo comandant dòna sota 'l pal major.

»Ja la senya es dada:
tota la bandada
com un tro 'ns aixorda; lo baixell s' ajau:
y á ne 'l mur contrari
van á rebentari
vint magranas, mentres va tombant la nau.

»La bandada nostra
prest sas golas mostra
vomitantne ferro del timò al bauprés.....
Allá al mur ¿que hi passa?
Tot los ho arrebassa
una de las nostras balas de mes pes.

»Au! Llurs fochs flaquejan!...
Los canons fumejan;
mes fins ran la boca los omplim de grat,
y, de nou, la metxa
fá sentí' á la bretxa
de la nostra tasca lo potent embat.

»Ay!... Bala traydora
la tronera esvora
y agafa un dels nostres lo negre etern son.
«Ja tindrás venjansa»
dich, ple d' esperansa,
y altre cop las pessas fan cruixir lo pont.

»Mentres aixó passa,
un, ab veu que 'ns glassa;
«foch á Santa Bárbara» diu cridant, tot groch.
Y 'l comandant nostre
respont, seré 'l rostre:
«Pólvora no 's mulla mentres duri 'l foch.»

»Tots, quan ho sentirem,
mes nos enardirem
y al plegat cridarem: «Visca 'l comandant.»
Y nova fumera
segueix á la fera
bordada qu' aixorda cruixint y xiulant.

«Callan?... Se confonen...
Los cobarts ja 's dònan!
Un crit per la patria y aturém lo foch.
Naltres l' hem guanyada,
donchs, la nostra, issada
dalt del pal rumbeja son bermell y groch.

»Car de llarga eslora,
y afuhada prora
la Blanca es expressa per los grans combats.
Cla' ho diuhen las feras
quaranta troneras
que sas golas badan á sos dos costats.»

RECITAT.

Y escoltéume be,
que lo millor ve,
lo triomf mes just que s' es vist fins ara.
Quan ho solch cantar
sento esbategar
mon cor dintre 'l pit com s' hi fos encara.

CANTANT.

«Nostra lluyta y gloria,
nostra gran victoria,
guaytan naus francesas, baixells del inglés.
Tots ab gelosía
nostra valentía
de lluny ne contemplan sense pérdren' res.....

»Despres quan passarem,
oh! nos aixordaren
ab un crit de «Visca!» que va omplir l' espay.
Tots llurs pals cruixian
de tants que n' hi havian.
Gloria com aquella no tornará may.

«Mes tambe comprada
la lluyta guanyada,
va se' ab gens escasa sanch de braus minyons.
y dels que hi siguerem
no tots be n' isquerem.
La mort molts trobaren al peu dels canons.

»Ara ja es passada!
Perqué recordada
ne sia dels homes tal gesta de mar,
una cansoneta,
ja fa temps, n' ha treta
un vell contramestre que s' hi va trovar.»

RECITAT.

Sobre 'l pilò
hont roda 'l timò
lo vell mestre Blay segut está encara;
mentres, mig rient,
diu ab to planyent,
guaytant fixo al cel, ab plascévol cara:

«Fa quarant' anys
qu' ab penas y afanys
ma terra del cor no m' han deixat veure.
Ara que hi aném,
si ab be hi arribém,
cap poder del mòn me 'n tornará á treure.»

Ab bon vent y estesa vela
y arrossegant llarga estela,
la nau ne ve d' Ultramar.
Zim! zam!
¡Com ne llisca depressa
per dessobre la mar que la bressa!
Zim! zam!
¡Com la bressa la mar!

FRANCESCH PELAY BRIZ.

Desembre 1872.

LA ANTIGUA RHODA.

Demostrat queda pèls darrers trevalls que s' han publicat que 'ls Fenicis, si bè pogueren conexer las costas septentrionals d' Espanya que miran al orient, no feren en ellas llarga estada, ni menys conseguiren dexarhi rastre assenyalat de son passatje; l' influencia fenicia se descobra y concreta principalment á la part del mitjorn de la Península, y es molt probable qu' estengué son límit envers lo nort fins á compendrer las illas Baleáricas: tota la demés costa oriental, comensant per la que pertanyia al antich regne de Valencia, fou visitada y coneguda per Gréchs, de diferentas procedencias, qu' hi fondaren colonias y factorias; l' influencia grega es, donchs, la que predomina en tot aquest costat d' Espanya y per tant á Catalunya.

Una de las moltas expedicions ó vingudas dels gréchs á nostra patria fóu la dels Rhodis, sortits de l' hermosa illa frontera de las colonias Dòricas de l' Asia-Menor, celebrada en antichs temps per sos licors aromátichs y per l' abundó de rosas que perfumavan y embellian sas valls y montanyas. A dita vinguda, pot esser la primera que de gréchs vejeren las costas catalanas, se déu la fundació de la vila de Rosas, anomenada en aquella llunyana época Rhoda ó Rhodeton, *rosa*, en remembransa de son origen.

Molts diferents parés trovem en los autors que de sa fondació principal ó incidentalment parlan, remontantla uns á últims del setgle X y rebaxantla altres al VI (tots contats avans de la nostra Era), ab las corresponentas opinions intermediarias. Las paraulas d' Strabon (Guia geogf., lib. XIV) «los Rhodis, avans l' institució de las Olimpíadas, havent viatjat fins á l'Iberia, fondaren á Rhoda, ocupada després pèls de Marsella», servexen de fonament als sostenedors de la primera opinió que rahonan axis: l' institució de las Olimpíadas correspon al any 776 a. de J. C., ó sia, á principis del setgle VIII, la fondació de Rhoda es donchs anterior; y buscant per conjecturas l' ocasió mes probable per esser fondada, opinan serho la de major poderio y prosperitat de l' illa de Rhodas, que fixan á últims del setgle X ó principis del IX. Los altres fent principalment atenció al concepte dubitatiu qu' expressan las següents paraulas del matex autor (id. lib. III) al parlar de Rhoda: «de la que 's diu fóu fondada pèls Rhodis», y á que cap mes escriptor antich parla de l' época de la sua fondació, creuhen s' ha de senyalar aquesta vers lo setgle VI, per esser á la que 's remontan la major part de las colonias gregas d' occident, arrivant alguns fins á determinar l' any 578 com lo mes probable pera la vinguda dels Rhodis, y dubtant altres de que sien estos los fondadors de Rhoda. De lo dit resulta la pobresa de notícias ab que 'ns trovem pera resoldrer aquesta qüestió, y la consegüent incertitut, propia per altre part de totas las investigacions de la naturalesa de la que 'ns ocupa, aumentada més y més per la falta quasi complerta de monuments arqueológichs procedents de Rosas.

Ab tot, lo nom de Rhode que 'ls gréchs li donaren unit al tipo de las escassas monedas gregas d' esta població, com veurém després, igual ó copiat quasi del de las de l' illa de Rhodas, nos confirma, sinó proba completament l' opinió general, de que 'ls habitants d' aquesta illa foren sos fondadors; axis com també dels textos d' Strabon creyem pot deduhirse sens esfors, que sa fondació es anterior á la de sa vehina Emporion, atribuida al setgle V, ja que no puga donarse com á cosa averiguada la vinguda dels Rhodis á nostra costa avans l' institució de las Olimpíadas.

Lo nom que 'ls gréchs de Rhodas donaren á la colonia ó població per ells fondada junt al Pirinéu, fóu lo de *Rhode* (Rhoda, llatinisat) segons l'anomenan Scymno Chio, Livi, Strabon (alguns códices díhuen *Rhodope*) y Ptolomeo que si anyadex lo calificatiu de ciutat, *polis (Rhodepolis)*: Plinio per equivocació l' anomena *Rhodaunsa*. (1)

Lo lloch ahont fóu edificada l' antiga Rhoda ó Rhodeton no oferex en nostre concepte cap dificultat: los autors antichs determinan perfectament la sua situació. Pomponi Mela al descriurer la costa seguint la direcció de N. á S. trova, passat lo Cap de Creus, lo díriu *Tichis* (avuy la Muga) junt al qual, díu, está edificada Rhode. Strabon, seguint la matexa costa en direcció contraria, trova després d' Emporion y també avans del Pirinéu la colonia grega de Rhode. Ptolomeu trova igualment á Rhode després d' Emporion y del riu Clodianus (avuy Fluviá), fixant sa situació á 19° 30' de longitut por 42° 30' de latitut. Finalment, al parlar Livi de la vinguda de Caton diu qu' aquest «doblats los monts de Liguria y 'l golf gállich (de Lyon) arrivá á Rhoda.» D' aquí 's deduhex la completa conformitat de tots aquestos autors, sens que 's trovi cap més escriptor antich qu' ho contradiga, en situar Rhoda inmediatament després del Pirinéu, y entre aquest y la Muga; ó sia, l' exacte situació de l' actual vila de Rosas.

Alguns autors moderns han suposat, que la colonia dels Rhodis fóu situada allí ahont existexen las ruinas del monastir de S. Pere de Roda (á la pendent de montanyas del Cap de Creus que mira al mar de lle-

(1) Confonent lo nom ab una altra població grega de las Galias; d' ahont prové, segons lo Diccionari geogf. de 'N Madoz, l' error de S. Geroni quan diu, que la ciutat espanyola de Rhoda, doná son nom al Rhódano.

vant), enganyats per lo calificatiu de *Roda* qu' aquest porta. Nega aytal suposició lo cronista Pujades, referintse als dits autors, puig aquell calificatiu, diu y está en lo cert, lo prengué 'l monastir del que té tota aquella montanya; pero, apoyantse en una vella escriptura del mentat monastir qu' anomena *armeu Rodes* á tota la pendent de montanyas que miran al mar de Llevant, ço es, al costat oposat del en que 's trova la vila de Rosas, qual denominació descompon en *lloch qu' ab bous llauraren los Rhodis*, deduhex que d' aquella banda fondaren los gréchs. Partint d' aquesta base equivocada, y havent trovat, segons assegura, restos d' edificis antichs, en un replá anomenat *Puig Rodas*, situat sobre y á poca distancia de la Selva de mar, creu que sobre dit *Puig* fóu edificada la ciutat de Rhoda, apartantla axi més y més de son verdader lloch. No obstant, no poguent desconexer lo cronista la situació que tant clarament li determinan los geógrafos antichs, opina, pera justificar sa creéncia, que 'ls interessos comercials de la nova colonia féren que més tart, dexant poch á poch sas primeras habitacions, baxessin pel costat oposat y fondessin en la vall de Peni, prop del castell de Bufaraganya y de l' antiga parroquia de San Genís de Rosas, la nova y famosa ciutat de Rhoda, situada quasi allí matex ahont se trova Rosas avuy dia. (1)

De l' anterior explicació de 'N Pujades, adoptada per la major part dels historiadors que 'l subseguiren com, En Marca, En Taberner, y los continuadors de l' Espanya Sagrada, de quins ho han copiat altres més moderns, ha resultat la no justificada opinió de l' existencia de dos Rhoda en nostre pays, y d' estar situada la primitiva en lloch distint de la Rosas actual. Mes si bè 's considera, se notará tot seguit que l' explicació de nostre cronista no té altre apoyo qu' una frase d' una escriptura relativament molt moderna, á la que s' ha donat una significació que pot esser no té, y que fins tenintla no 's trovaria justificada, essent com es obertament contraria á tot lo consignat pèls antichs historiadors; en qual cas, creyem no es dubtosa l' elecció entre l' opinió d' uns y altres. Además, l' existencia de ruinas antigas en *Puig Rodas*, provará tot lo mes haberhi hagut alguna població antiga, de nom avuy desconegut, com succehex en molts altres despoblats que 's trovan á Catalunya y fora d' ella; y la traslació dèls Rhodis desde *Puig Rodas* al lloch qu' ocupa la vila de Rosas, no dexa d' esser molt forsada quan, si á trasladarse á la vora del mar los haguessin mogut sos interessos comercials, molt mes aprop lo tenian, sens haver d' atravessar la montanya, baxant senzillament fins ahont es ara lo *Port de la Selva*.

Altra qüestió encar que de passada tocarém aquí, ço es: si pot referirse á Rhoda lo que diu Festo Avieno d' una ciutat qu' hi havia hagut en lo Pirineu, arruinada en son temps, y avans frecuentada pèls comerciants marsellesos, qu' anomenan *Pyrene* en Cortes y Lopez y *Laris* los continuadors de l' Espanya Sagrada, referintse á D. Antoni Agustin:

In sordiceni cespitis confinio
Quondam Pyrenæ civitas ditis laris
Stetisse fertur: hicque Massiliæ incolæ
Negotiorum sæpe versabant vices.

Al revés de lo que á est propósit opinan los citats continuadors, qu' aquesta ciutat era *Laris*, que pot esser la matexa qu' anomena *Indike* Esteve de Bisanci, y qu' en cap manera es Emporion (1), creyem no 's referex á altre qu' á aquesta última: primer, perque está prop del Pirinéu; segon, perque tingué molt tracte ab los marsellesos; tercer, perque, fora de Rhoda, á cap més població poden atribuirse las ditas circonstancias; quart, perque l' *Indike*, á que dihuen pot referirse, es lo nom ibérich de la matexa Emporion; y quint, perque encar que suposi la ciutat de que parla ja destruida, consta la decadencia soferta per Emporion y sa poca significació en l' época en qu' escribia 'l poeta, com se mostra clarament de qu' ell matex l' omitex, al igual de Rhoda y altres que no hi ha dubte existian. No creyem aludexi á Rhoda, per més que podria esser axis per estar prop del Pirinéu y haver tingut tracte ab los marsellesos, perque l' influencia é importancia d' aquesta població queda molt aviat embebuda en la prepotencia qu' adquirí sa vehina Emporion, com veurem mes endevant.

Pocas noticias s' han conservat de la colonia grega que 'ns ocupa. Sabem per Strabon que passá á esser una dependencia d' Emporion, nova colonia grega fondada pèls Phocenses, vinguts de Marsella, prop d' ahont es ara la vila de l' Escala y tocant al vehinat y parroquia de St. Martí d' Empurias, la que adquiri son major grau de desarrollo y esplendor vers los setgles IV y III, avans la dominació romana; axis es que lo citat geógrafo l' anomena, *Urbicula emporiensium*, petita ciutat dels emporitans. Consta del matex autor que donavan culto especial á Diana d' Epheso (lo que també comproban sas monedas) á la que representavan sentada com los marsellesos y los emporitans. Seguí naturalment la sort d' Emporion, desde l' época que 'n fóu com un arrebol, y res absolutament ne porta l' historia, fora la d' haver sigut en ella batuts, vers l' any 195 a. de J. C., pèl cónsul M. P. Caton, los espanyols que s' havian rebellat contra 'l domini de Roma; no se sap, empero, si es que s' hagués rebellat també ó si d' ella amparats s' havian los espanyols. Respecte á restos y monuments de la antiguetat pervinguts fins als nostres dias, no 's conexen de Rhoda més que monedas gregas, y per est motiu nos ne ocuparem ab major extensió.

Las monedas gregas de Rhoda, trovadas fins al present, son totas ellas de plata (lo matex que las gregas d' Emporion), tenen lo valor d' una drachma, dintre 'l sistema monetari de que parlarém desprès, y son molt ben pagadas per motiu de sa gran raresa, sobre tot las que portan llegenda. No 's poden confondre ab las de sa metrópoli l' illa de Rhodas, per més que 'ns presentin lo matex tipo, perque aquestas portan la llegenda ΡΟΔΙΟΝ, segons diu 'l P. Florez (2). Hem

(1) Crónica de Catalunya, lib. II, cap. IV.

(1) España Sagrada, tom. 42, trat. 80, cap. III.

(2) Flores, medallas d' España, tom. III.

dit que no 's conexian fraccions de drachma batudas á Rhoda, puig si be 's possible qu' algunas de las anepigrafas que s' han trovat á l' Empurdá, sian en dita ciutat ó en Emporion batudas, com d' anepigrafas ne bateren las colonias gregas de l' Asia-Menor, d' Italia, de Sicilia y fins algunas d' Africa, la falta d' inscripció fa que no pugan donarse com á propias d' estas poblacions.

Aquestos precedents sentats, passem á la descripció de las monedas gregas de Rhoda, valentnos de l' obra ultimament publicada per Mr. Heiss (1):

1. *Anvers.* Cap de divinitat femenina girat á l'esquerra, coronat de fullas ó llegums y adornat ab arrecadas y collar.—Devant de la cara l' inscripció ΡΟΔΗΤΩΝ.

Revers. Rosa overta, vista per dessota (Es de magnifich estil).

Son diametre es de 19 milímetres y pesa 4'60 grams.

2. Varietat de la anterior consistent en tenir la llegenda girada cap á dins (com las inscripcions qu' hi ha en las monedas d' avuy dia) essentho la del núm. 1 cap en fora, y en esser més detallat lo dibuix de la rosa.

Diametre com l' anterior. Pes 4'62 á 4'75 grams.

3. Varietat del núm. 2, consistent en un llamp grabat detras del cap de la divinitat, y en que la rosa es vista per dessobre.

Diametre com las anteriors. Pes 4'90 grams. Iguals completament á las monedas qu' acabém de descriurer, del mateix estil y fábrica, pero sens llegenda, se conexen varias monedas d' esta població. No son tant estimadas com las anteriors.

4. Varietat del núm. 1; dibuix mes incorrecte ab l' inscripció ΓΟΔΗ (sens las tres lletras finals y afectant la P una forma mes antiga ó ibérica).

5. Id. que l' anterior ab una inscripció ibérica ó grega antiga que conté quatre lletras.

6 á 9. Varietats de incorrectissim dibuix sens cap inscripció.

El diámetre de las monedas núms.

4 á 9. Varia de 16 á 19 milímetres y son pes es semblant al de las anteriors.

Hi ha diversitat de parés respecte á la divinitat mitológica en estas monedas representada: el P. Florez y Mr. Heiss fondantse ab la corona de fullas ó llegums que l' adorna, crehuen representa á Céres; lo Sr. Delgado y altres suposan esser Aretusa, ninfa consagrada al servey de Diana, creyent son estas monedas copia ó reminiscencia mes ó menys exacte d' altras, qu' axis á dita ninfa representan, batudas en las colonias gregas de Sicilia y Magna-Grecia. Nosaltres opinem que no deu representar á Céres, déesa de l' agricultura, perque no se sap, ni es probable, fos la divinitat predilecte d' una colonia de comerciants, que no 's dedicaren al conreu de la terra; perque la corona de fullas ò llegums pot axi mateix servir d' adorno á Diana, com á déesa dels boscos y de la cassa, y més devem inclinarnos á que la representa, quan es coneguda la particular y principal devoció que li tinguereren las colonias gregas de l' Asia-Menor é illas próximas, la qual feren ostensible ab la construcció del célebre temple d' Efesso, tingut com una de las maravellas del mon, y constant per altre part dels autors, com tenim dit, lo culto especial que li tributavan nostras colonias gregas. Veritat es que Aretusa, com á ninfa de Diana, podria també d' aquest modo representarse; pero, á més de que las monedas no oferexen cap altre distintiu que justifiqui l' atribució, trovem en las monedas d' Emporion representada la matexa divinitat á voltas ab diadema y sens corona de fullas, y més tart fins ab l' arch que caracterisa á Diana cassadora. Sens negar que pugui esser Aretusa, creyem, donchs, qu' es Diana la divinitat representada en las monedas de Rhoda y Emporion.

La rosa del revers aludeix, com diu mol bé Mr. Heiss, al nom de la població y se trova igualment representada en las monedas de la metrópoli l' illa de Rhoda. Forman dita rosa quan es vista per dessota (que 's lo mes comú en aquestas monedas); quatre fullas estretas y dentalladas en forma de creu, qual punt d' intersecció á voltas sobressurt un xiquet com pera indicar lo tall, y entra las ditas fullas, quatre ó més ondas ó archs de circol, segons lo detallat del dibuix que figuran la flor; y quan es vista per dessobre, quatre ó més punts, en el centre de la moneda, indicant los fils de la flor y altres tantas ó doble nombre d' ondas representant los pétalos.

Las monedas descritas ab los núms. 1, 2 y 3 son propias de la colonia Rhoda de nostra costa, en quals encontorns se n'han trovat algunas, encar que pocas: las demés, créu lo ja citat numismátich esser imitacions galas de las anteriors. No trovem empero dificultat en que puga esser propia de nostra Rhoda la n.° 4, puig axí sembla clarament indicarho l' inscripció que porta. L' inscripció de la moneda n.° 5, no ha sigut descifrada, com tampoch ho han sigut la generalitat de las inscripcions ibéricas que 's trovan en las monedas imitadas de las emporitanas: algunas no obstant, com las de Lleyda y altras trovadas á Catalunya en terra no propia dels antichs Ausetans, y particularment una que porta dibuxat un porc, símbol que també oferexen algunas de las monedas celtibéricas d' Ausa, nos fan créure en contra de lo que Mr. Heiss opina que, no totas las monedas, imitacions de las de las dos colonias gregas avans mentadas, corresponen á la Galia, sino que n' hi ha moltas fetas en nostra matexa Catalunya y també en las costas de Valencia, ahont consta se n' han trovadas, com diu nostre amich, lo Sr. Pujol, en lo travall qu' está publicant sobre las monedas emporitanas. Per lo general aquestas imitacions, sobre tot las de Rhoda, son d' un dibuix molt incorrecte que no admet comparació ab la llimpiesa d' estil y perfecció, propias de la millor época de l' art grech, que mostran las monedas de nostra colonia: tan es axis, que 'l cap de Diana de l' anvers, es impossible assegurar si representa

(1) Monnaies antiques de l' Espagne.

un home ó una dona en algunas d' ellas, y en altras, la rosa del revers, vé á convertirse quasi en una creu, ab un fragment de cercle al extrem de sos brassos.

Respecte á l' época en que foren batudas, creyem pot fixarse á últims del setgle IV ó principis del III a. J. C., y sa gran raresa pot comprobar, com diu lo tantas voltas citat Mr. Heiss, que sa fabricació durá molt poch y cessá completament quan la ciutat de Rhoda fóu ocupada y subjugada péls Phocenses emporitans. Lo tipo de son anvers, ab diferenta inscripció, es totalment igual al de las monedas d' Emporion que tenen per revers lo caball parat ó cartaginés. També 'l pes y valor de las drachmas de Rhoda es igual al de las d' Emporion y perteneix al sistema que 'N Vazquez Queipo anomena *olímpich*, usat en Macedonia avans de Philippo, en varias comarcas de Grecia, en las colonias gregas de l' Ásia-Menor, y també en las colonias gregas y fenicias d' Espanya com demostran las monedas de que parlem, la mitja drachma de Gadir y la didrachma d' Ebusus (Balears). Segons aquest sistema, la drachma olímpica, qual pes déu esser de 4'88 centigrams, equivalia á la centéssima part de la petita *mina assiria* que pesava 49'67 centigrams, essent aquesta, la sexantena part del pés de la cuantitat d' aygua continguda en un peu cúbich de la mesura grega, nomenada olímpica.

Lo que portem dit fins aquí, forma 'l conjunt de noticias que de l' antiga ciutat de Rhoda se tenen al present, puig las demés disertassions en que sobre 'l particular s' exten lo cronista Pujades, sobre tot las que fan referencia á la situació del temple de Minerva, ó no tenen cap fonament ó descansan sobre equivocada base. Axis es que, las dos lápidas romanas que com á propias d' esta població porta 'N Finestres (pág. 228, n.° 42, clás. V y pág. 248, n.° 23, clas. VI=(1)), no existeixen en lloch y 'l célebre Hübuer (2) las califica d' *aperté falsi*, colocantlas junt ab las fullas ab los núms. 430 y 431; y anyadint, no se sap s' hagi trovat á Rosas, fins ara, cap lápida romana.

Reflexionant sobre las noticias de l' antiga ciutat de Rhoda qu' acabem de ressenyar, se pot despendrer y justificar l' influencia grega en nostre pays, de que 'm parlat al principi d' aquest article. Com de fet, los fondadors d' esta colonia pertanyian á una rassa llavors la mes culta y civilisada del mon conegut y venian d' una de las illas més poderosas y predominants d' aquella época, qual suavitat de costums y estat social era molt superior al en que 's trovavan las tribus y rassas que 'n aquell temps poblavan nostra Espanya. Recordem haver llegit en algun autor de nota, que 'ls gréchs ensenyaren l' alfabeto als antichs espanyols y qu' introduiren en nostre pays l' us de la moneda; sens adverar las anteriors afirmacions, sobre tot la primera d' ellas, convé fer constar que 's l' opinió general dels mes reputats numismátichs, que las monedas gregas d' Emporion y Rhoda, únicas greco-espanyolas conegudas, son las més antigas de las que s' han trovat batudas a Espanya, y d' entre ellas Mr. Heiss opina esser las de Rhoda anteriors á las d' Emporion puig son, diu, de millor estil y fábrica. Las imitacions espanyolas de las monedas d' estas ciutats, son pot esser també las primeras qu' han batut varias poblacions ibéricas, y si no probavan haver estas aprés dels grechs l' us de la moneda, probarian al menys la gran estima que de las de ditas colonias farian (puig tractantse de copiar monedas, es principi constant s' han escullert sempre las millors) y l' importancia y extensió de relacions qu' aquestas havian adquirit.

Ab tot, l' influencia particular de Rhoda fóu de poca duració, puig caiguda la colonia en poder de sa vehina Emporion, la gran importancia y extraordinari creximent d' aquesta acabá ab son propi esplendor, y restá tant sols un satélite de la nova ciutat qu' escampá per tota nostra costa y fins á l' interior del pays sos nom, industria y comers. Molt mès decaigué encare la colonia dels Rhodís, junt ab Emporion y l' influencia grega, durant la dominació romana, sobre tot en temps dels Emperadors fins al punt de que res de dita ciutat consigna l' historia; y es probable desaparegué quasi completament quan la gran invasió dels pobles del Nort á principis del setgle IV y últims del III de la nostra Era.

Tal es l' historia de l' antiga Rhoda fins á acabar l' edad antiga, única que nos hem proposat tractar. Alguns sostenen que fóu sede episcopal en temps de la monarquía goda; pero ja 'N Pujades, que per altre part no es escás en admetrer bisbats que may han existit, nega á Rhoda semblant qualitat, y creu se la confon ab la població del mateix nom en lo comtat de Pallars, á la ratlla de Catalunya y Aragó, paré á que assentim per las rahons que donárem en altra número d' aquesta *Revista*; al oposarnos á que s' atri-

(1) *Sylloge inscriptionum romanorum catalauniæ*, etc. Las dos lápidas á que 'ns referim son las següens:

Q. EGNATVLO. Q. F. EQVO. PVB
DONATO. AB. AELIO. HADRIANO
CAESARE. NERVAE. TRAIANI. F
RHODENSES. OB. PLVRIM
LIBERAL. ET. MVLTA. IN
REMP. SVAM. BENEFACT
EQVESTR. E. MARMORE. STA
TVAM. PRO. AEDE. MINERVAE
IN. MAGNA. AREA. EI. CONSTITVERE.

C. LAELIO. C. F. IV
MAGNA. OMNIVM. EXPECTATIONE. GENITO
ET. DECIMO. OCTAVO. AETATIS. ANNO
AB. IMMANI. ATROPO. VITA. RECISO
FVSCA. MATER
AD. LVCTVM. ET. GEMITVM. RELICTA
CVM. LACRIMIS. ET. OPOBALSAMO. VDVM
HOC. SEPVLCRO. CONDIDIT

La primera d' estas dos lápidas, única que porta 'N Pujades, es com se véu, la que l' hi ha donat lloch á assegurar haver los de Rhoda edificat un temple á Minerva, á disertar sobre la situació d' est temple, y á creure podia estar allí ahont es ara lo monastir de S. Pere de Rhoda.

(2) Hübuer. *Corpus Inscriptionum Romanorum*, pág. 616 y següent, del tomo de lápidas Espanyolas.

buescan á Rosas las monedas godas qu' ab lo nom de Rhoda se conexen. La situació de Rosas y l' haver sigut esta població en tots temps una plassa forta, fa que son historia, durant tota l' edat media y moderna, sia també notable y digne d' estudi.

Gerona, Janer de 1873.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

LO SERMÓ DE LA MONTANYA.

Del Thabor al bell cim Jesus pujava
Y la gent lo seguia ab gran recel,
Mas Jesus á la gent axis parlava
Ab paraulas mes dolsas que la mel:

—Ab son mesquí cervell de flama avara
Benhaurats son los pobres d' esperit
Perqu' ells tindran lo regne de mon Pare
Qu' ha fet lo cel ben gran pe 'l qu' es petit.

Los que no senten del ergull l' arsura
Y son en mitj dels llops mansos anyells
Benhaurats, benhaurats per sa dolsura,
Perque us dich que la terra será d' ells.

Ploreu, oh, sí, ploreu mentres n' es l' hora,
Sobre vostres pecats si teniu fe;
Jo vos dich, benhaurat aquell que plora
Perqu' en mon regne jo 'l consolaré.

A los que senten en la humana guerra
Set y fam de justicia no 'ls planyeu
Que si ells de fam se moren en la terra
Ja seran farts en lo banquet de Deu.

Hage misericordia entre vosaltres;
Benhaurat será aquell que la tindrá
Perque 'l que humil assí perdone als altres
En lo cel Deu també 'l perdonará.

Qui xercola son camp y 'l blat clareja
Y l' arbre espurga veu anyada d' or,
Y aquell que de pecats son cor neteja
Benhaurat es perqu' ell veurá 'l Senyor.

Benhaurats los pacífichs que may mullan
Sas mans de sang, per mal tornantne be;
Jo vos dich verament que als que 's despullan
Per vestir al nu irat jo 'ls vestiré.

Aquells qu' escarni per mon nom patexen
Y reptant l' ira del injust botxí
Pel pedregam del mon faels me seguexen
Benhaurats son per qu' ells vindran ab mi.—

Y Jesus á la gent axis parlava
Ab paraulas mes dolsas que la mel;
Mentres plorant la gent se l' escoltava
Un ángel tot joyós obria 'l cel.

ANICET DE PAGÉS DE PUIG.

LO CONVENT DE JESÚS.

I.

Tothom pot recordarse encara de quan á mitg passeig de Gracia, á ma dreta, per un caminal estret de figueras s' entrava á un lloch espayós, en lo que hi havia una caseta, un ample safreig y una font d' una aigua riquíssima, qu' era coneguda per la font de Jesús. La nombrosa concurrencia que cada dematí l' omplia, sobre tot en la primavera y tardor en que las flors y sabrosos fruits tots los encanyissats y arbres omplian, provavan be la fama qu' aquella aigua tenia. Allí hi havia hagut lo convent vulgarment dit de Jesús ó sia l' Convent de Santa María de Jesús de la Ordre de framenors. Avuy en que l' ensanche estenentse per la nostra hermosa campinya, tan gran y renomada ha de fer la Ciutat nostra, avuy, arribanthi ja quasi los carrechs, hoy anant desde 'l mateix passeig de Gracia cap á la nova iglesia de Junqueras ó de la Concepció Purissima, arrán del torrent de l' Olla, unas cuantas figueras de moro altas, vellas y nuosas, corcadas ja per sas socas, es lo únich que 'n resta d' aquell renomat Convent.

Ja desde que Barcelona havia tingut la honra d' esser visitada per lo Seráfich San Francesch, pareix que s' havia mogut la afició á la Venerable Ordre que un Mestre tant eminenment ple d' amor á Deu y caritat al próxim havia fundat per lo major esplendor de la religió Cristiana. A aqueix efecte, lo P. Fr. Mateu d' Agrigento, avuy beatificat per la Iglesia, coadjutor de San Bernardí de Sena, espressament enviat per aquest desde Italia, havia vingut á nostra ciutat per á dur á cap la fundació en ella de la dita ordre, quan un terremoto horrorós del qual ne sufriren molts edificis y en particular la admirable Iglesia de Santa María del Mar, en 1427 vingué en ajuda de son propósit.

Ab la religiositat d' aquell temps, la fervorosa predicació de dit Fr. Mateu y del company d' Ordre que duya y sos bons exemples, se mogué lo zel de nostres avis en fundar un Convent d' humils Franciscans y creyentlo mes convenient en los aforas de la Ciutat pera socorrer en cassos estrems de peste ó guerra als habitants d' ella, elegiren un lloch situat en sa plana, á mitg quart del que fou Portal del Angel camí de Gracia, en lo torrent de l' Olla.

Los Magnífichs Consellers Huch Fivaller y despres son germá Jaume, nebots del célebre Conseller don Joan; Guillem Ramon, Francesch Desplá, Lluis Ros y Guillem Destorrent, qual fill Galceran fou qui guanyá y entregá en 1442 á Anfós V d' Aragó la Ciutat de Nápols, constituint lo Senat de Barcelona, volgueren dur á cap la dita fundació á qual efecte convocaren lo Consell de Cent. Una volta reunit li proposaren l' objecte que duyan y aquell prestá son assentiment, resolguent tots en plé vot que s' alsás la nova Fábrica á espensas del Comú de Barcelona, allí ahont no arribes un llegat ó manda feta espressament per Bertran Nicolau vehí de la mateixa.

Acordat, donchs, aixis ab real llicencia del predit D. Anfós V d' Aragó, qui contribuhí ab sas pecunias, lo dia 10 de Juny del mateix any 1427 se posaren las cinch pedras fonamentals del nou edifici, la primera per lo mencionat Senyor Rey, la segona á nom de la sua esposa la Reyna Donya María, la tercera per lo Bisbe de Barcelona y Patriarca de Jerusalem D. Francisco Climent de Zapera, la quarta per los Consellers de Barcelona y la quinta per los Deputats del General de Catalunya. Aixis se llegeix en lo manuscrit que 's guarda en l' arxiu Municipal d' eixa Ciutat «Dimars á deu de Juny del any 1427, en aquest dia se comensa edificar lo monestir intitulat Santa María de Jesus del Orde de Sant Francesch, apellada de la Observança, es construeix sobre la Creu, la cual es al cap dalt del carrer del Orbs. E posarenhi les primeres pedres, ço es una lo Senyor Rey, e altre en nom de la Senyora Reyna, e altre lo Senyor Patriarcha de Jerusalem Administrador de la Esglesia de Barcelona, e altre los Consellers de Barcelona e altre los Deputats del General de Catalunya».

La construcció se feu bastant depressa, anant á habitar bastants frares la nova casa, qual número varía fins á la primera demolició de setanta á vuitanta. Desde luego se feu celebre no sols per los diferents capítols Provincials y Generals de la Ordre, que se hi celebraren, sino que també per lo zel y religiositat de sos frares com ho probaren be en las onze epidemias que hi hagué en nostra Ciutat, en 1439, 1441, 1448, 1457, 1482, 1500, 1507, 1530, 1558, 1564, 1589 y 1651 y 'l distingit nom qu' algun d' ells va adquirirne. Entre 'ls de mes renomada fama poden contarse lo Pare Fr. Bernat de Zalvá á qui lo rey D. Felip III anomena Bisbe d' Urgell; Fr. Francisco Sagarra enviat de Missioné y Embaixador al Emperador de Abisinia per la Santitat lo Papa Sixto IV; Fr. Francisco Borch de qui feu especial menció lo Papa Eugeni IV per sos sermons y virtut estrema, Fr. Joseph de Copons, Fr. Joan Stuniga ó Zunyiga Confessor del Rey D. Fernando 'l Católich; Fr. Francisco Benet conegut comunment per Fr. Benet de Valencia á qui sa penitencia y zel per la salvació de las Animas li valgué 'l nom de Angélich y Apóstol d' aqueixos regnes; Fr. Sicardus, doctor en Teologia qu' avans havia sigut Cartuxo; Fr. Joan de Texeda que llech y tot arribá á esser director espiritual de San Francisco de Borja, Virey y Capitá general de Catalunya; San Pere de Alcántara, 'l Beato Salvador d' Horta y altres y altres.

Al arribar la guerra de successió las necessitats de la guerra obligaren al Gobern superior de la Ciutat á manar la destrucció del dit Convent; lo desconsol que la dita Ordre portá pareix que fou gran, pues que 'ls aforas quedavan sens un lloch ahont acudir sos habitants pera son be espiritual y eran moltas las personas que tenian la fossa de sas familias en lo dit Convent, sobre tot era infinit lo numero de morts que hi havia de la última epidemia de 1651, donchs que per ordre del Consell de Cent se feu del Convent un Hospital d' epidemiats mes no hi hagué remey y l' ordre tingué que cumplirse. Per ella 's maná al Pare Guardiá que ho era llavoras Fr. Joseph Serratosa que dintre tres dias deixés vacuo lo Convent y ab la comunitat se retirés dintre 'ls murs de Barcelona. Los frares, acostumats á la obediencia y tractantse del be de la Ciutat obehiren exactament, mentres los minayres anavan fent minas per sota 'l Convent é Iglesia qu' omplian de polvora y qu' encengueren tan bon punt los frares foren eixits. Un horrorós estrepit y una inmensa polsaguera, acavá despres de 287 anys ab un Convent digne de tota gloria y fama; solsament quedá en peu un tros de paret de la capella de San Lluis rey de Fransa: aixis se troba escrit en diferents memorias, si be que hi ha opinions que dihuen que restá una gran part de Convent en peu: de totas maneras es lo cert que quedá inservible pera sos usos especials.

F. MASPONS.

(*S' acabará.*)

TESTAMENT.

(Stramps.)

En nom de Deu Omnipotent
vull comensar mon parlament;
qui apendrer vol mon nodriment,
aquest seguesca.
(FRA ANSELM TURMEDA.)

En nom de Dèu qui va fer Cel y terra
y de santa María, verge, Mare
d' Aquell qu' en creu volgué morir per rémbrens,
hanch que jove, sá y fort encara 'm trobo,
penso que 'l fruyt á voltas no madura
perque un raig d' huracá del arbre 'l tomba,
y, ans que la mort ne cloga mas parpellas,
ara ab seny clar mon testament comenso.

¡Oh mos cars fills! oh dolça esposa mia
y 'ls que vindreu de ma nissaga tota!
los bens que 'us deix sòn pobretat honesta,
la mes gran heretat, un nom sens taca;
mes home sò, comesas he grans culpas,
y, quan la terra de mon cos s' ampare,
á la Eterna Bondat per mi pregueuli,
l' oraciò fa brollar misericordia.

No oblideu may los manaments que 'us deixo:
Alabeu sempre á Dèu que 'us doná l' esser,
no embrute vostres llabis cap blasfemia,
aymeu la feyna com á cosa santa
que dòna pa y del negre crim allunya,
ampareu al pobret, al orfe, al feble,
sens mirar si nasquè en estranya terra,
pus tots davant de Dèu sòn germans nostres.

Sempre siau reverents ab la vellesa,
pus la virtut y 'ls cabells blanchs son cosas
á las que hom may trencar déu lo respecte.
No sia vostre cor niu de rancunia:
si algú vos fa algun mal, en be torneuli,
y no oblideu que qui en açó s' abaixa
es mes gran que 'l qui ofen ó se revenja;
contempleu á Jesus en lo Calvari.

No 'ns taque 'l pecat llort de l' impuresa,
que rosega lo cor y l' esprit mata;
no siau envejosos dels bens d' altre;
tingau planyensa de tothom qui pene;
la ventura no 'us crie superbiosos;
en tota malhaurança resigneuvos
pensant que cada pena d' esta vida
en l' altra 's tornará un bell raig de gloria.

Feu lo possible pera fervos savis:
si tasteu de la sciencia los fruyts dolços,
sabreu aquí en lo mòn perque hi vinguereu,
lo que hi obraren géneras passadas,
seguireu l' admirable curs dels astres,
fins veureu las entranyas de la terra.
Qui no conrea 'l seny que Dèu li dòna,
malagrahit, mereix que Dèu li lleve.

Fugiu ben lluny de las civils discordias;
mes, si un jorn tota en pes la terra s' alça
contra d' estranya gent que la domine,
penseu que al pa y al vi que vos mantenen
los nodriren despullas de grans homes,
y aço coratge 'us donga per combatre.
Pels catalans s' es feta Catalunya,
y es un tresor sagrat l' independencia.

¡Oh mos cars fills! oh dolça esposa mia,
los que ara sòu y 'ls que teniu de vindre!
guardeu ben be los manaments que 'us deixo,
y estimeuvos com brancas d' un sol arbre.
Ab lo cor net podreu alçar la testa,
y, sens por ni temors que vos angoixen,
traspassareu d' aquesta vida á l' altra
com desterrat que va á sa patria dolça.

Si aixís ho feu, quan lo meu cos mort sia,
joyosa restará l' ánima meva
si assolir pot la cobejada Gloria,
y si li es permes vindrá afanyosa
á contemplar sas géneras astrugas
surant per las miserias d' esta vida.....
Ans que manqueu en res, Dèu no ho permeta,
esborre de la terra ma nissaga.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

IMPRESIONS DE NUVI.

Ja no perfumarán mès mos cabells olis de mil olors, ni preguntaré al mirall si 'l barber s' ha deixat de frisar algun de mos rulls; un pany mès ó menys llarch de ma corbata no será prou motiu pera que jo 'm desfassi 'l llas; no per esser poch planxats los devants d' una camisa deixaré de posármela; lo matí que fassi tart no 'm cuydarè de respallar ma levita, ni 'm pentinaré la barba; lo sabater, queda facultat pera ferme las botinas á son gust, qu' es 'l de mos peus, qu' avuy recobran sa esperada llibertat; los vehins del carrer de ma estimada deixan de tenirme per rellotje y de riurers cada nit de mi quan de sa casa surto; ja mos companys m' han fet cremar prou parlantme de mos amors y separantse de mi cada dia mès; iré acostantme al lloch qu' ab mès plaher sempre me senyalan en son costat los vells; ja no m' es permés parlar en broma de cosas graves, ni dir en sério cosas que pugan fer esclatar en una rialla; ja entre mos amichs no neixerá mès la idea de contarme en las foradas anyals, ni 'm proposarán cap paper en los coneguts dramas que tan bon final de pessa los hi havem donat puig jo vull formar part d' una germandat, y molt será qu' al poch temps de coneixem no 'm fassin dels que manan. Desde avuy, mon trajo negre s' amaneix á lluhir per los enterros y á esser tacat de cera en totas las professons. Ja deu interessarme l' hora que la escaleta 's tanca y dech concorre á las juntas d' estadants pera veure quan me posan per lo cordam del pou. Mon gust artístich de jove acava en lo darrer bastó qu' he comprat, ab puny de marfil, y ma darrera compra d' elegant es un medalló d' or fi, que en son esmalt presenta la simpática figura d' un gosset. Avuy termena m' aubada de noy y comensan mos dias d' home. Un platejat cabell per lo qui ahir hauria plorat tant ¡m' escauria tan bè avuy! Fa pochs dias me deyan: ¡qué fas tan gran, qué no 't casas! Avuy tothom fá: ¡quin casat mès jove! Jo voldria esser mès gran; voldria tenir la etat aquella en que tan bè escau un mocador negre al coll y en qu 'ls peus se passejan ab tanta llibertad per unas xacolateras; aquella etat en que es tan natural que un home al passar pèl pastissé compri las postras ó porti un bon llus de plassa, algun diumenge; aquella etat, en fi, en qué 's fan tan necessarias las tertulias á casa d' un mitxè y que fa tan reposat la coneixensa d' un xocolatè que visca á la cantonada. Si are ho fès tothom se m' en riuria, y ab tot, no serè mès casat llavors qu' are.....

¡Casat! ¡M' apar un sommi y ahir encara era solter! Feya tres setmanas que corría pels papers y si bè 'm semblava qu' ab tant de parlarne ja res me vindria de nou, confesso que la cerimonia devant lo jutje m' impresioná. Aquellas duas cadiras mès altas que las altres en las que nos sentarem ma estimada y jo; aquells articles que 'ns llegiren y que jo escoltí tan atentment; lo jurament qu 'ns exigiren, tot rodejat d' aquella serietat; los testimonis á un costat, la mare de la núvia á l' altre, voltada de unas vehinas que mès impresionadas si cab qu' ella, l' aconhortavan; fins lo soroll del llibre, ¡oh! lo soroll que fèu al tancarse lo llibre que 'ns llegí 'l jutje, fou com lo d' un sagell que baix lo cop d' una massa deixava estampat en mon magí una escena que no crech se 'm borri may. Era la primera volta que jo veya un jutje y qu' intervenia directament en cosas de vera formalitat. No sè per quin oblit no se m' acudí jirá 'l cap pera preguntar á mon oncle si tot ho feya bè. Al agafar la ploma, com si no hagués fet altre cosa en ma vida, deixí mon nom sobre 'l paper que 'm presentaren é interiorment malehí aquell pinzell que 'm feya fèr una lletra dolenta: si haguès gosat jo que tinch tan bon carácter inglés, lo hauria fet de nou.

Sortirem de ca 'l jutje; ma muller ¡he dit ma muller! Es la primera volta que de mos llavis tal nom ix. ¡Qu' es estrany! ¡Muller! Esta paráula me trasporta per un moment del poètich paradís de mon amor á la casolana prosa d' un home que pren banys de mostassa. Ma muller, com dich, s' agafá á mon bras y mentres despediam als testimonis y reduhit nombre de vehins que 'ns acompanyaren, nos dirijirem ab la mare d' ella á casa.

Pel camí vejerem venir un de nostres coneguts, y com si ma meytat y jo comensessim ja á formar una mateixa pensa, nos desferem del bras més rapit que no ho conto, y 'l saludarem vergonyosos, puig qu' ab tot coneguerem qu' ell s' havia adonat de nostre acció.

Haviam citat á tots los amichs mes *íntims* pera la cerimonia religiosa á las vuyt de la vetlla y mentres esperavam l' hora, jo ja 'm cansava d' anar amunt y avall del pis; ma muller feya 'l mateix. De tant en tant, res, per una casualitat, nos trobavam al bell punt hont finian los raigs de las espermas y nos paravan á parlar, pero tan baix, tan acostadets... y no sé, sens que fessim cap mal, al oirse trepitg precipitadament nos separavan y jo 'm posava á llegir los títols dels tomos de ma llibreria, que no 's veyan, y ella s' arreglava l' agulla de pit devant dels vidres.

Per fi trucaren y tots anarem á obrir: entrá un dels testimonis en la sala y 'l ferem seure en lo sofá: ma muller y jo l' imitarem en duas cadiras. Jo estava condemnat á sostenir una conversa d' home, un preludi de lo qu' han d' esser las que 's promoguin en las tertulias de casa 'l xocolaté de la cantonada. Lo nostre testimoni, qu 's un vehí de la botiga, molt amich de la familia y rasant als cinquante sis anys, me parlá del temps:

—Fá molta caló, 'm digué.

—Sí, senyor, vaig respondre, molta: ja es hora de deixá la capa.

Estavam, com poden veure en lo animat de la conversa, quan trucant y obrintse de nou la porta entraren una senyora molt grossa ab duas fillas molt altas. Los besos qu 's gastaren ab ma muller, ni de franch: vull dir per l' abundó. La senyora, prenent lloch, obrí conversa á la altura de la anterior:

—Fá fret avuy, no es veritat?

Com que jo ja 'm pensava que 'l mèu vehí no 's recordava de lo qu' haviam dit, ja que certas cosas se diuhen purament per la costum, no vaig tenir mès remey que dirli que si, que l' hivern havia sigut molt dolent y que no podiam pensar pas encare en tréurens la capa. Jo no se que sia costum contradir á las senyoras, ni era necessari, per altre part, que 'ns barallessim per tan poca cosa.

La porta s' obrí repetidas voltas y entraren novas familias, las que tant m' honravan ab sa grata presencia con m' aborrian ab son pesat conversar.

Ja 'l pis plé, lo soroll d' unas rodas en lo carrer nos anuncia la arrivada del darrer cotxe. Tots anarem baixant y, no sé perqué, totas las portas dels pisos eran obertas y sens que ningú 'ns dongués la bona nit veya jo alguns trossos de faldillas que s' amagavan al passar nosaltres.

Pujarem als carruatges y dins poch forem á l' iglesia. Malgrat la fosquetat per los escassos llums que en lo altar major cremavan, poguí coneixer á alguns antichs coneguts, d' aquells que fan postas quan un festeja, que com á rats penats no 's movian de las sombras y á algunas encarregadas de fer saber demá á una camisera y tres modistas que jo m' he casat.

Aparegué 'l sacerdot y doná comens á la ceremonia religiosa; encar que per mi això de casarme me vè de nou, no se, l' impresió del mitjdia, que no se 'm borrará ja may, me féu respondrer á tot ab una tranquilitat tal, que no semblava sino que en ma vida no hagués fet altre cosa. En ma muller passá lo contrari, en termes, que, quan li preguntaren: ¿vol á fulano per espós? ella no respongué y sols al cap d' un rato com conegués que l' esperavan me preguntá: ¿qué tinch de dir? Això pera mi era un compromís y mercés á las riallas d' alguns presents que 'm permeteren imitarlos poguí repetirli la pregunta á la qu' ella respongué tota vergonyosa.

Lo escolá se cuydá de dirme qu' era casat ab lo clássich: *sia la enhorabona*, que celebrá ab uns quants quartos que li vaig dar.

Com si aquet baylet hagués donat la senyal caygué sobre mí una pluja de enhorabonas y encaixadas de má, dels quals sols poguí salvarme obrint á tota pressa lo paraygua de las *gracias*.

Ma muller plorava en brassos de sa mare, y mentres á esta l' una li deya: sa filla ja no li pertany, altre feya: d' avuy endevant tè un fill mès; ma sogra á las duas respon sanglotant: no m' en parli: lo que, francament, no m' esplico.

Los cotxes nos portaren de nou á casa, y un cop á la entrada poguí veure lo efecte dels *habanos* encesos qu' oportunament havia dat als cotxeros.

Al pujar la escala la vehina del primer pis, ab tot y esser de nit, fregava la reixeta de llautó, y á la del segon casualment se li acudí escombrá 'l replá.

Entrarem al pis y ensenyarem als convidats tot lo que constituhía 'l nostre mobiliari á fi de que prenguessin deguda possessió de la casa. Las joyas de ma muller foren lo examinat ab mès detenció, sobre tot per las senyoras. Una d' ellas tot trayent una arrecada del estutx digué, sens preguntarli, que quan casá sa filla gran li comprá un adres molt mellor qu' aquell. Jó ja sabia que n' hi havía de mes cars que 'l nostre pero la senyora d' un oficial de carrabiners, com ella, se 'ls mira. Afegí una altre qu' havia vist á casa tal argenté un joch igual á aquell y que 'n demanavan tant. Ab tot y que á mi 'm costava 'l doble no li vaig dir quant ne vaig dar. La senyora grossa, per sa part, digué d' una manera que 'm feu enfadar mòlt, per mes que la prudencia 'm maná callar, que no comprenia quín interés podia tenir l' oncle de ma muller pera regalarli una crehueta de brillants y finalment no manká qui donant la última estisorada m' aconsellés que no permetés usar en ma casa, si volia tenir pau y no se que més, uns rosaris montats en or, pre-

sent de mon jermá, ja que alló era massa, pel nostre bras.

Aprés de tot aixó comensá la conversa mes heterogénea y poch sustanciosa que penso sostenir en ma vida. Se citaren mil y un casament y no menys historias desgraciadas de gent que may he conegut, y mentres los vells, sempre que podian treyan á relluhir fets de l' any vuit y esplicavan receptas pera curá 'l reumatisme, las senyoras s' esforsavan en esplicar las diferents menas en que podan presentarse á taula la llengua y 'ls fideus.

Aburrit de tanta conversa vaig manifestar ab un breu discurs estudiat d' una manera cuydadosa, mon agrahiment als presents per sa assistencia al acte mes important de ma vida, y, aprofitant lo moment en que dos senyors estornudavan vaig termená invitantlos á passar al menjador hont tenia preparat un senzill refresch: los *¡Jesus!* als estornuts, agafaren lo final de mon discurs.

No tinguí de repetir ma invitaciò, y mentres tothom se desfeya en paraulas de: *perqué feya res per nosaltres.... cá, no pendré res jo..... entro per cumpliment..... pera que no diga que li desprecio....* etc. etc., veya com s' arribava casi ab empentas á la taula del menjador.

No vé del cas esplicar lo que 'm semblá servir en obsequi als convidats, ja qu' ho deixí tot á mans del confité que 'm prometé faria una cosa que estés lluhida.

Aprés d' uns cumpliments tan inútils com pesats tothom comensá á donar compte de lo que 'n lo plat tenia. Una senyora féu esmentar que la crema era un xich agre, pero, molt aficionada sens dupte á l' agró, no 'm permeté que 'n servis dos cops als altres. Una de las senyoretas altas esplicá que, tal volta per haver menjat dolçó avans no 'n trovava gens á la orxata, y aixó que jo havia donat ordre al confité y á la minyona que cada ampolla sols servis per sis gots.

—¿Dehuen esser de tal banda aquestas pastas? pregunta l' altre de las senyoretas que sens dupte sa poca práctica en probarne no li permetia coneixelas per son nom.

—No sé, li respongui.

—Oh, prou, prou se coneix! Tenen dias.

—Lo mateix qu' aquestos confits, afegí sa mare, dehuen esser de tant la lliura, ¿eh? Y sens que jo li respongués, continuá : ja 's coneix: lo barato es car: semblan de midó.

Jo per més que m' esforcés en parlar ab agrado á tothom, me mossegava 'ls llavis cada volta qu' oia semblants cosas.

—Senyors, que provarán los vins? vas preguntá desitjant que 'l refresch s' acabés.

—Ay, no vuy res mes feya l' una.—¿Hont vol que 'ns ho fiquem, feya l' altre.—Vosté fa massa, afegia una tercera.

Donant l' exemple obrí una ampolla mentres pregava á alguns dels convidats que m' imitessen. Casi totas las senyoras no tastaren mes qu' una copeta de cada una de las nou ampollas que sortiren á la taula.

—Aquets vins son del pais! esclamá un dels senyors, ficsantse poch en los lletreros.

—*Bordeaux*, *Chartreuse*....li responguí.

—Prou que 's coneix; prou que 's coneix, interrumpí: no 's fa res de bó á Espanya: uns vins que semblan ó aigua clara ó aigua ras.

Tots rigueren oint la agudesa del inteligent.

Anarem seguint per l' istil y m' avergonyeixo al dirho; per mes que sé que 'l confité no 'n te pas la culpa, tinguerem qu' aixecar la taula ben dissimuladament, per haver primer acabat lo refresch que satisfet las golas.

Y aquí comensá una lletanía de paraulas inconvenients algunas quan dexavan d' esser amohinosas.—*Que pugan contarho molts anys.*—*S' han lluit.*—*Que sian ditchosos.*—*Ja saben la casa.*—*Igualment* y mil altres á las que responiam ma muller y jo: *gracias*, *gracias*, mentres qu' ab un goig incomparable anavam mitg tancant la porta. Al últim un de molta broma, sens dupte, qu' esperava estar sol y que cercava la ocasió de que ningú parlés, digué cridant:

—Vaja, voste Senyora Sogra, que no me 'ls hi posi punxas al llit.

Una riallada per part de tots, y sobre tot per la meva que m' esforcí á ferla grossa, á fi de que no 's conegués que era fingida, rebé las paraulas de aquet senyor en tant que jo li donava uns copets á la espatlla, com volguent dir: qu' es gat vosté!

Quan per la quietut de l' escala, coneguerem que 'ls convidats ja eran al carrer, ma muller y jo donarem gracías á Déu per havernos fet arrivar lo fi de aquell dia de mareig.

FRANCISCO MANEL PAU.

POSTA DE COR.

Ignocent cor que vivias
Com papallona entre flors,
Y extasiante ab sos colors
Ab ellas ¡ay! compartias
Ta ignocencia y tos amors.

Colors vius y essencias finas
L' alè de la tempestat
Ben lluny de tu s' ha emportat;
Deixante 'n presó d' espinas
Que 't priva de llibertat.

Mes ja trencarne las reixas
Logras, y d' ella fugí,
Y emprenent un nou camí
Llensas al ayre mil queixas
Perdentse en un mon sens fi.

Trist pe 'l mon y adolorit
Vás perdut y alatejant,
Y 'l camí qne vás deixant

Son mantell hi esten l' oblit,
Vel dels recors que 's desfan.

Y fent via pe 'l desert
Sentinte l' alé escapar
Fins al cel pretens pujar,
Afany que 'n l' espay se pert
Com l' espay mateix pe 'l mar.

Tas alas mitg desplomadas
No poden vent recullir,
Com mes del mon vols fugir
L' ayre de tas alenadas
Mes prest te fa sucumbir.

L' ayre pur ton front besantne
Llibertat va murmurant,
Y l' aucellet tot passant
Sa llibertat va cantantne,
Y 'l riu y 'l mar tot bramant.

De nou tu, esclau al desert,
Abatut, ple d' anyoransa
Sents las veus en llunytanansa
Com l' armonia qu' es pert
De la veu de l' esperansa.

La perts desde aquí á la terra
Trist y sense cap consol,
Com lo darrer raig de sol
Que va devallant la serra
Entre núvols d' arrebol:

Tú aixis com lo sol te inclinas
Cap á ponent, ¡pobre cor!
T' alsares d' un mar d' amor,
Te pons en un mont d' espinas.
¡Que t' obrí 'l cel lo dolor!

DOLORS COLLADO.

Publiquem á continuació la següent traducció del Sr. D. Gayetá Vidal que en la vetllada que en honor de Cervantes celebrá *l' Ateneo Barcelonés* fou repartida entre 'ls socis.

L'ENGINYOS CAVALLER

DON QUIXOT DE LA MANCHA

PER

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA.

Madrit (Espanya) 1605—1615.

FRAGMENT DEL CAPITOL XLII (Segona Part).— De los consells que doná Don Quixot á Sanxu Panza avans que anás á gobernar la illa, ab altres coses ben considerades.

. . . . . .

Primerament, oh fill, deus témer á Dèu, perqué en témerlo consisteix la sabiduría, y essent sabi en res podrás errar.

Lo segon deus posar los ulls en qui ets, procurant conéixerte á tu mateix, que es de tots, lo coneixement mes difícil que 's pot imaginar. Del conéixerte pervindrá lo no inflarte com la granota que 's volgué igualar ab lo bou: que si aixó fas, vindrá á esser lletjos peus de la roda de la tua bojería, la consideració de haber guardat bacons en la teba terra. Veritat es, digué Sanxu, mes fou essent nin; puig de bailet, oques foren las que guardí y no bacons. Mes, me dòna de parer que aixó no fa pel cas, puig no tots los qui gobernan venen de nissaga de reys. També aixó es veritat, replicá Don Quixot, per cual rahó los no de nobles principis dehuen acompanyar la gravetat del cárrech que exerceixen, ab blana suavitat, que guiada per la prudencia, los lliure de la maliciosa murmuració, de la qual no hi ha estat que escapar puga.

Fes gala, Sanxu, de la humilitat de ton llinatge, y no 't dongas de menys de dir que de llauradors pervens; puig vehent que no t' en avergonyeixes, ningú intentará de ferten enrogir, y pagat mes de esser humil virtuós que pecador soberg. Innumerables son aquells que de mesquí llinatge sortits, han pujat á la dignitat suprema pontificia é imperial, y de eixa veritat podria tráurerten tants de exemples que bè 't donaria enuig.

Mira, Sanxu, si prens per medi la virtut y de fer fets virtuosos te pagas, no tens pera que envejar á aquells que venen de prínceps y senyors; perque la sanch s' hereta, y la virtut s' aquista, valent la virtut ella sola lo que no val la sanch.

Essent aixó aixís, com ho es, si per cas vingués á veurert, quan sias en la tua illa, algun de tos parents, no 'l refuses ni 'l afrontes, avans deus rébrerlo, afalagarlo y regalarlo, que ab aixó satisfarás al cel, que 's plau de que ningú 's donga de menys de lo que ell feu, y correspondrás á la ben concertada naturalesa.

Si tinguesses ab tu la dona, (que no es ben vist que mòlt temps estien sens les propies los qui assisteixen governs), ensényala, adoctrínala y puleixla de son natural bast, perque tot lo que pot adquirir un gobernador discret, sol pérdrerho y espargirho una dona rústiga y de curts gambals.

Si arribasses á enviudar, cosa que pot succehir, y ab lo cárrech millorasses de conjuge, no la prengas tal que 't servesca de am y canya de pescar, y de no 'n vull, no 'n vull, donaumen un bon tros; perque 't dich en veritat, que de tot alló que la muller del jutge rebe, deu dónar compte lo marit en la residencia universal, ahont pagará ab les setenes, en la mort, les partides de que en vida no s' hagia encarregat.

No 't guies may per la lley del embut, que sol esser de mòlt grat als ignorants que presumen de discrets.

Troben en tu mes compassió les llágrimes del pobre; pero no mes justicia que les informacions del rich.

Procura descubrir la veritat entremitj de les promeses y les dádives del rich, de la mateixa manera que entre los sanglots y perfidiosa molestia del pobre.

Quan puga y dega aplicarse la equitat, no descarregues demunt lo delinqüent tot lo pes de la lley, que no es millor la fama del jutge rigorós que la del compassiu.

Si en tas mans s' arribás á brincar la vara de la justicia no sia per lo pes de la dádiva, sino per lo de la misericordia.

Quan te succehesca tenir de judicar lo plet de algun inimich, aparta l' enteniment de la injuria rebuda, y posal en la veritat del cas.

No 't cegue la passió propia en causa agena, que les errades que en ella cometesses, restarán les mes vegades

sens remey, y si per cas lo tenen, á expensas será de ton crédit y fins de ton cabal.

Si vingués á demanarte justicia fembra hermosa, desvia 'ls ulls de les sues llágrimes y les orelles dels seus planys, y considera espay la substancia de lo que preten, sino vols que la tua rahó quede negada en son plany y en sos sospirs ta bondat.

A aquell á qui degas castigar ab obres, no 'l maltractes ab paraulas, que prou ne té lo desditxat ab la pena del suplici, sens la afegidura de les males rahons.

Al culpable que caigue sots la tua jurisdicció, considéral com home mesquí, subjecte á les condicions de nostra perversa naturalesa, y en quant pugas, sens per aixó fer agravi á la part ofesa, mostratheli clement y piadós, puig encare que son iguals tots los atributs de Dèu, mes resplandeix y campeja, á mon entendrer, lo de la misericordia que 'l de la justicia.

Si aquests preceptes y regles segueixes, Sanxu, serán los teus dias llonchs, ta fama eterna, tos premis complerts, la tua felicitat com no pot dirse; casarás tos fills com vulgas, títols tindran ells y los teus nèts, viurás en pau y benvolgut de les gents, y en los postrimers passos de la vida t' arribará 'l de la mort en vellesa suau y perfeta, y clourán tos ulls les tendres y delicadas mans dels ignocents tertranèts.

Quant fins al present te he dit, documents son que deuhen adornar la teba ánima: escolta are los que han de esser ornament de ton cors.

. . . . . .

* * *

Esperat ab natural afany dels que ab mes entussiasme la nostra literatura conrean ó admiran, vingué lo primer diumenge de Maig y ab ell per quinzena vegada la festa catalana; la donzella gentil y hermosa de la nostra poesía, ab sa faldada de flors y violas y ab munió de brots y ponsellas, com no acostumaba ferho los demés anys, pera premiar als que afortunats no fossen de guanyar tota una flor ben esclatada. Llástima que la enveja d' uns y l' hipocresía d' altres haja fet mirar á molts ab mal ull á la ignocenta nina, puig que no ha faltat qui l' ha volguda vestir ab unas robas que tal volta li venen estretas, que l' oprimexen, y l' ha volguda guarnir ab unas galas, que no li escauhen; ¡pobre poesía catalana..!

Mes, no es cas ara de planys quan de goig hauriam d' estar puig bona ha sigut l' anyada que enguany n' hem recullida. Ab la composició *Les noces del infant*, d' en Tomás Forteza, de Mallorca, s' ha guanyat la flor natural, hermós ceptre ben digne de la reyna que fou elegida de la festa, na Oriola Serra de Quintana, que 'l primer premi que repartí fou á la poetisa na Victoria Penya, de Mallorca, per sa poesía *Una visita á ma patria*, fou l' altre accésit per la poesía *Ma vila*, del intelligent poeta en Francesch Ubach y Vinyeta. La englantina guanyada ab la poesía *Lo Rey y l' Arquebisbe*, que sigué acertadament llegida per en Jaume Cullell era també d' en Tomás Forteza, de Mallorca, fou lo primer accéssit per *La Lluyta de Reys*, composició del Sr. Ubach, y d' en Joan Nabot y Casas la titolada *Los Tres Romansets de la presa de Roma*, que tingué l' altre accéssit. *Plor de la Tórtora*, es la poesía que ha fet guanyar la viola d' or y d' argent al poeta de la plana de Vich, en Jacinto Verdaguer; *La Creu*, que tingué lo primer accésit era del inspirat poeta de Figueras, en Pagés de Puig, y l' altre poesía *Jesús Perdut*, del ja citat 'n Ubach y Vinyeta.

De mes á mes no ha faltat la bona voluntad de la diputació de Tarragona, donant un premi que hà tocat á un poeta d' aquella encontrada, en Joseph Martí y Falguera, que llegí mólt bè sa poesía *A Tarragona* y fou ben aplaudida; se doná accéssit á la composició *Salva terra*, del jove en Francesch Matheu. La oda á la batalla de Lepant, filla de la catalana inspiració d' en Verdaguer, rebuda ab picaments de mans quan ab potenta entonació la llegí en Joseph Blanch, fou la que guanyá lo premi de las associacions católicas: accéssit la composició *Lluis de Requesens*, d' en Francesch Matheu.

Ja era hora, que fos adjudicat lo brot d' olivera premi de la Jove Catalunya, que guanyá lo jove 'n Isidro Reventós, ab la poesia que llegí y dú per lema *¡Si tornassen!*, y d' ell fou també lo segon accéssit, que 'l primer lo obtingué lo poeta en Pagés de Puig, ab la que du per lema *Passant y adorant*. Lo derrer premi extraordinari que era lo de Mallorca y dos accéssits, foren guanyats per tres mallorquins; lo romans llegendarí d' en Ramon Picó, titolat *Lo salt de la Bella-Dona*, llegit per en Joseph Blanch, lo segon accéssit *Cansó de la dissort*, d' en Barthomeu Ferrá, y l' accessit primer, un altre *Dissort*, del per tres vegadas citat en Tomás Forteza, que fou elegit mestre en *Gay saber*.

Lo president, en Geroni Rosselló, comensá ab un poétich encara que curt discurs, parlant de la unificació de la llengua catalana y desarrollant los mots de patria, fe y amor, que es lo lema del Consistori. Lo mantenedor secretari en Lluis Roca, de Lleyda, llegí la memoria de secretari fent acabada ressenya del número y calitat de las poesías presentadas, que muntan á 297; d' ellas 25 á patria, 55 á fe, 184 á amor y las restants als distints premis estraordinaris; notarem que no se senyalaren mencions honoríficas com era de costum. Lo poeta ampurdanés n' Albert de Quintana, fou lo mantenedor encarregat de donar lo comiat, y mólt be ho feu, ab son discurs ab que finí la festa.

A tan important sessió, assistí lo representant del poder militar, una comissió de la digne Diputació Catalana; no lo Ajuntament de la Ciutat segons tenim entés per lleugeras questions que 's suscitaren. No cal dir, del hermós aspecte del saló y de la gran concurrencia; dins del pati, al eixir tocá la música sardanas y la marsellesa.

Al igual dels anys anteriors doná aquest *La Jove Catalunya* una brillant sessió en obsequi als poetas premiats en lo certámen dels Jochs Florals.

Comensá la vetllada ab la lectura d' un correcte

discurs d' en Isidro Reventós, vice-president de la Societat. Se llegí després la composició *La Jove Catalunya*, original d' en Anicet de Pagés, *Lo Nostramo*, d' en Briz, *Una visita á ma patria*, de la poetisa na Victoria Penya. Acabada que fou sa lectura y á instancias de la numerosíssima concurrencia que omplia tot lo saló passá á ocupar la presidencia acompanyada dels Srs. Matheu y Nanot. Despres foren recitadas las poesías *Testament*, d' en Careta, *La Jove Catalunya* d' en Reventós, *Esperansa*, d' en Coca y Collado, duas lleugeras si bè molt ben fetas poesías d' en Riera, l' oda *A la Patria*, premiada á Gerona, del distingit poeta Roca y Roca, un soneto d' en Francesch Manel Pau, *Salva-terra*, de Francesch Matheu, unas décimas que foren molt aplaudidas per los assistents, y finalment lo primer accéssit á la viola, d' en Anicet de Pagés, qual lectura fou interrompuda diferentas vegadas. A fe s' ho merexía la poesía d' en Pagés, la que podem dir se n' emportá la palma. Després d' un breu discurs de gracias lo president declará finida la sessió.

Seguexi *La Jove Catalunya* en esta senda y logrará aviat la aspiració del Sr. President de que 'ls catalans s' aferrin com á taula de salvació en l' amor intens per la patria.

NOVAS.

En l' Odeon s' han estrenat las produccions, *La Campana de Gracia*, drama en un acte, y *Un voluntari cubano*, pessa també en un acte.

—

Entre las companyias que actuarán l' estiu vinent en lo Prado Catalan, figura la de declamació valenciana, que, segons los cartells, conta ab un triat repertori, entre 'l qual hi ha obras tan celebradas com la comedia *Tres roses en un pomell*.

No duptém que dita companyía atraurá l' atenció del públich y especialment dels amants del Teatre Catalá, puig que catalá es lo llenguatje usat en aquellas produccions, si be modificat per las influencias que van ja desaparexent en las de mes importancia com la que hem citat. De esperar es que la vinguda de aquella companyía á Barcelona contribuirá á fer notar als escriptors valencians la conveniencia de unificar lo llenguatje literari, única manera de que llurs obras pugan ser degudament apreciadas á Catalunya y Mallorca, axís com las dels catalans ho podrian ser á Valencia lo qual á tots los donaría mes honra y profit. Per part dels autors mallorquins marcada es desde ja fa temps la llohable tendencia á aytal objecte; y las paraulas del digne president del Consistori dels Jochs Florals d' enguany, Sr. Rosselló, en son discurs llegit lo diumenge passat, clarament nos ho demostran.

—

També á Valencia s' ha despertat l' afició á sos cants populars puig segons hem llegit se n' ha enviat una magnífica y escullida colecció á la gran esposició de Viena.

—

En lo certámen últimament celebrat en Granada ha sigut premiada una poesía catalana de En Pere Palau y Gonzalez de Quijano.

—

En una sessió últimament celebrada en lo *Circulo Republicano Federal*, fou desadmesa la proposició que presentaren alguns socis de publicar un periódich bilingüe. En cambi la adició que s' hi feu de publicarlo en castellá fou aprobada. A estos senyors federals que axís entenen la federació retxassant la llengua catalana los hi donem un vot de gracias.

—

Lo dijous, primer del corrent, assistirem á la inauguració dels concerts de primavera que 's donan en lo *Teatro Español*. Totas las escullidas pessas del programa foren executadas ab admirable gust y precisió y obtengueren grans picaments de mans per part de la selecta concurrencia qu' allí s' habia aplegat, especialment la pessa de conjunt, *Lohengrin*, de Wagner, y 'l preciós hymne austríach, de Haidn.

—

Sabém que 'l llorejat poeta En Lluis Roca y Florejachs, está escrivint una historia de la ciutat de Lleyda, en llengua catalana.

Molt nos plau que s' honre á nostre idioma empleantlo en treballs d' aquella importancia, lo qual, y las envejables dots de son autor, fará segurament que sia ben rebuda dita obra quan vege la llum pública.

—

Com los anys anteriors, se reuniren diumenge próxim passat en un dels salons de la acreditada fonda de Justin, ahont se serví un espléndit banquet, alguns dels joves poetas premiats en lo certámen dels Jochs Florals d' enguany, ab altres coneguts en la literatura catalana. A las postras llegiren y recitaren poesias los Srs. Martí y Folguera, Bartrina, Reventós, Matheu, Picó, Coca y Pagés, y pronunciaren discursos y brindis, animats tots del amor á nostra causa, los senyors Riera, Roca, Nanot, Picó, Auléstia y altres. Vetlladas com aquestas molt poden contribuir y contribueixen á estrenyer los llassos de fraternitat y germanó entre 'ls joves catalanistas.

Lo secretari de la Redacció, ANGEL GUIMERÁ.

Estampa de N. Ramirez y C.ª, passatje de Escudillers, n.º 4.